

Byl Tadeáš Hájek z Hájku také lékárníkem?

RNDr. Pavel Drábek

Na rozdíl od Itálie, kde došlo k oddělení farmacie od medicíny již ve 13. století (6), mohli lékaři v Českém království vlastnit lékárnu až do r. 1753. Z našich dějin známe několik významných lékařů, kteří se souběžně zabývali farmacií i terapií, ale Tadeáš Hájek z Hájku (1526–1600) není mezi nimi obvykle uváděn. Údaj V. Palivce, (5) že Hájek „měl apatékářskou laboratoř a botanickou zahradu v místech bývalého nádraží na Těšnově, v níž pěstoval léčivé rostliny“, je ojedinělý a postrádá časové určení. Podobně bývá Hájkovi přisuzována činnost v oblasti chemie, ale ta je doložena jen jeho spisem o pivě (1) a občasným stykem s alchymisty. O tom, že Hájek měl v mládí skutečně lékárnou, svědčí jeho nedatovaný dopis, který před rokem 1561 psal italskému lékaři P. A. Mattiolimu (4). V tomto dopisu po nezbytném zdvořilostním úvodu píše, proč kdosi přišel do officíny jeho lékárny: *Paucis ab hinc diebus, accesit quidam meam officinam Pharmacopeam, et pe-*

riit vendi idiomate Gebulas, officine Cotulas Elephantulas vocare consueverunt. K tomu je třeba poznamenat, že termín *Pharmacopea* tehdy znamenal lékopis i lékárnou. Tak např. Zachariáš Bruncvik nazval r. 1633 svoji knihu *Pharmacopeia seu ... apateka a sklad lekařství* (3) nebo frankfurtský lékař J. Schröder označil svoji učebnici *Pharmacopeia ... sive thesaurus pharmacologicus* (Lékárna neboli farmakologická pokladnice). Dále je dopis zajímavý tím, že jeho předmětem nebylo léčení, ale neobvyklý způsob

chytnání ryb. Ty se po požití otráveného těsta daly snadno „sbírat“ na hladině. K jejich přiotrávení se používaly jedovaté plody indické liany *Anamirta cocculus* (L.), obsahující pikrotoxin (7). Česky se jim říkalo chebule nebo kebu- le podle latinského *gebulae*. Původní název této drogy *Cocculae* byl odvozen od jejího kulatého tvaru, dále *Cocculi indicii*, *C. piscatorii* atp., později též *Fructus cocculi*.

Můžeme se domýšlet, že Hájkova lékárnická činnost spadala do doby, kdy překládal vybrané části Mattioliho komentáře k Dioskoridovi (2). Bylo by však vhodné najít ještě další doklady pro tuto domněnku a případně též zjistit, kde se Hájkova lékárna nacházela.

RNDr. Pavel Drábek
Masarykova 895, 252 63 Roztoky u Prahy

Literatura

1. De cerevisia, eiusque conficiendi ratione, natura, viribus et facultatibus opusculum (Dílko o pivě, způsobu jeho přípravy, povaze, síle a účincích), Frankfurt 1585.
2. Herbář, jinak bylinář velmi užitečný... od Doktora Petra Ondřeje Matthiola Seneského..., Praha 1562.
3. Jungmann J. Historie literatury české, 2. vydání, Praha 1849: 329.
4. Mattioli P. A. Epistolarum Medicinalium libri quinque (Pět knih lékařských dopisů), Praha 1561 (2. vydání v Lyonu 1564). Citovaný dopis je v třetí knize.
5. Přípravu a prodej léčivých přípravků zakázal u nás lékařům až Všeobecný medicínský řád (vydaný pro Moravu r. 1752 a pro Čechy a Slezsko 1753), ale obdobné zákazy v zákoníku Fridericha II. Constitutiones regni Siciliae jsou z let 1231–1241.
6. Palivec V, Kasík S. Heraldická minucí (Erbovní lékárníci v Českých zemích), Praha: Klub pro českou heraldiku a genealogii 1986: 6.
7. Štefl J. Farmakotherapie praktického lékaře, Praha: Melantrich 1943, str. 99. Tento způsob lovu ryb u nás údajně přežíval do začátku 20. století.

